

1. Uvod

Monetarizam, kao škola makroekonomske misli, javlja se krajem 40-ih i početkom 50-godina 20. veka sa značajnim radovima svog osnivača Milтона Fridmana (*Milton Friedman*). Sam pojam *monetarizam* je uveo Karl Bruner (*Karl Brunner*) 1968. godine, iako je ova teorija nastala nešto ranije. Uz Kejnzijizam i Novu klasičnu makroekonomiju, monetarizam spada među tri najuticajnije makroekonomske teorije 20. veka. U pogledu teorije, monetarizam predstavlja modernu verziju neoklasične ekonomske škole, jer se oslanja na kvantitativnu teoriju novca i ističe značaj monetarne politike. Smatra se da je monetarizam nastao kao odgovor, ili kako se u literaturi često označava, kontrarevolucija protiv kejnzijanske makroekonomije i intervencionizma.

U hronološkom smislu razlikujemo pet etapa u razvoju monetarizma:

Prva etapa tokom 50-ih godina kada je formulisana teorija permanentnog dohotka i teorije stabilne tražnje za novcem.

Druga etapa tokom 60-ih godina kada su se pojavili radovi o značaju i ulozi monetarne politike u monetarnoj istoriji SAD i model optimalne količine novca.

Treća etapa od 1967. godine kada je usledio napad na kejnzijanski koncept Filipsove krive (*Alban William Phillips*), uvođenjem prirodne stope nezaposlenosti i adaptivnih inflacionih očekivanja.

Četvrta etapa usledila je posle 1973. kada monetarizam počinje da dominira u akademskim institucijama na Zapadu, u monetarnim institucijama, i u ekonomskim programima konzervativnih stranaka i stranaka desnog centra.

Peta faza počinje krajem 60-ih i odvija se tokom 70-ih godina sa pojavom Nove klasične makroekonomije, koja se često naziva i Novi monetarizam.¹

Do porasta popularnosti monetarizma dolazi kada Kejnzijanska teorija nije bila u stanju da objasni ili reši prividno kontradiktorne probleme - istovremeni porast nezaposlenosti i inflacije. Do ovoga dolazi usled kolapsa Breton Vuds sistema (*Bretton Woods system*) 1972. i naftne krize iz 1973. godine². Tada je predsednik SAD Džimi Karter postavio za predsednika Federalnih Rezervi (*The Federal Reserve* – centralna banka SAD) Pola Volкера (*Paul Volcker*) koji je za svoj primarni cilj postavio borbu protiv inflacije, a instrument je bila restrikcija ponude novca. Rezultat ovakve politike je bila najoštrija recesija posleratnog perioda, ali je sa druge strane postignuta željena stabilnost cena.

---

¹ Jakšić M., Dimitrijević B., Fabris N. i Prašćević A., 2001., Savremena makroekonomska misao, Čigoja štampa, Beograd, 49. str.

² **Breton Vuds sistem** (*Bretton Woods system*) – sistem pravila koja se odnose na komercijalne i finansijske odnose između vodećih industrijskih država sveta. Nastaje Breton Vuds sporazumom (*Bretton Woods Agreements*) 1944. godine kada su se delegati iz 44 savezničke zemlje sastali u Breton Vudsu (*Bretton Woods, New Hampshire*) kako bi se pripremili za ponovnu izgradnju ekonomskog međunarodnog sistema. Postavljajući sistem pravila, institucija i procedura tada je osnovana i Međunarodna banka za rekonstrukciju i razvoj (*International Bank for Reconstruction and Development*) kao i Međunarodni monetarni fond (*International Monetary Fund*), koji su počeli da funkcionišu od 1946.

Detaljnije na http://en.wikipedia.org/wiki/Bretton_Woods_system

Naftna kriza iz 1973. nastaje kada su arapske zemlje, članice OPEK-a, zajedno sa Sirijom i Egiptom objavile da neće više izvoziti naftu u zemlje koje podržavaju Izrael koji se bio u sukobu sa Sirijom i Egiptom (tu se pre svega mislilo na SAD, njihove saveznike iz Zapadne Evrope i Japan).

Detaljnije na http://en.wikipedia.org/wiki/1973_oil_crisis

Monetaristi ne samo da su se bavili pitanjima postojećih problema, već su interpretirali i istorijske probleme. Milton Fridman i Ana Švarc (*Anna Schwartz*) su u svojoj knjizi *Monetarna istorija SAD, 1867-1960 (A Monetary History of the United States, 1867-1960)* isticali da je uzrok Velike depresije iz 1930. godine pogrešna neprilagođena monetarna politika, a ne posledica deficita tražnje kako je isticao Kejns. Takođe su smatrali da je posleratna inflacija prouzrokovana prevelikom ponudom novca. U početku je izgledalo da je debata između monetarista i kejnzijanaca koncentrisana na pitanje da li je efikasnije koristiti mere monetarne ili fiskalne politike, međutim sredinom 1970-ih debata je usmerena na mnogo kompleksnija pitanja kada su monetaristi postavili značajnije izazove kejnzijanskoj teoriji.

U ovom uvodnom delu rada su prikazane neke istorijske činjenice vezane za razvoj monetarizma koje govore o njegovom značaju u makroekonomskoj teoriji. U daljem radu će biti predstavljene osnovne ideje ovog pravca, a zatim će biti reči i o značajnijim predstavnicima monetarističke škole.

2. Monetarizam – ideje i predstavnici

2.1. Ideje monetarističke teorije

O ovom delu rada navodimo osnovne ideje i naznačajnije teorijske postulate Monetarizma:

- Prihvata se kvantitativna teorija novca koja je preformulisana u formi dugoročno stabilne agregatne tražnje za novcem, a novac se posmatra kao oblik držanja imovine pojedinca – aktive odnosno kapitalnog dobra za firmu. Kada je reč o tražnji za novcem, na nju utiču brojni faktori, a smatra se da najveći značaj imaju permanentni dohodak i stopa inflacije.
- Tražnja za novcem je dugoročno stabilna funkcija prikazana kao realna količina novca. Tražnja za novcem je stabilna čak i u uslovima hiperinflacije. Brzina opticaja novca je stabilna tokom vremena, a kamatna stopa nema značajniji uticaj na tražnju za novcem.
- Naredna značajna karakteristika monetarizma je permanentni dohodak, koji Fridman uvodi umesto Kejnsovog apsolutnog dohotka. Permanentni dohodak Fridman definiše kao dugoročno stabilni – ravnotežni nivo dohotka pojedinca. Iz toga sledi da su i potrošnja i tražnja za novcem funkcije permanentnog dohotka koji znatno manje oscilira od tekućeg dohotka i agregatne tražnje.

Fridmanova funkcija tražnje za novcem ima oblik:

$$M^d / P = f(Y_p, r_b - r_m, r_e - r_m, \pi^e - r_m, h, u)$$

+   -   -   -   +   ±

gde je M^d – tražnja za novcem; P – indeks cena; Y_p – permanenti dohodak kao ponderisani prosek prošlih dohodaka prema adaptivnoj šemi; π^e – očekivana stopa inflacije po adaptivnoj šemi; h – odnos kapitala uloženog u ljudske resurse prema kapitalu uloženom u ostale resurse; u – simbol koji označava sve druge varijable u modelu; r_m – kamatna stopa na obveznice; r_e – kamatna stopa na akcije.

Po ovoj jednačini realna tražnja za novcem raste sa porastom permanentnog dohotka i komponente h , dok opada sa rastom stope inflacije i rastom prinosa na obveznice i akcije s

obzirom da su to troškovi držanja novca, odnosno alternativni oblici ulaganja novca. Po Fridmanu najveći uticaj na tražnju za novcem ima permanentni dohodak, a kako je on stabilan tokom vremena, Fridman smatra da je i tražnja za novcem stabilna veličina u odnosu na permanenti dohodak. Pošto se inflacija javlja kao očekivani trošak u tražnji za novcem, smatra se da rast stope inflacije ne narušava princip stabilnosti tražnje za novcem. Kada je reč o kamatnoj stopi, Fridman ističe da je empirijska činjenica da ona ima znatno manji uticaj na tražnju za novcem.

Ovakvom verzijom tražnje za novcem, Fridman je reafirmisao kvantitativnu teoriju novca uključujući permanenti dohodak i stopu inflacije, čime je osporena Kejnsova preferencija likvidnosti, a i dokazano je da je novac važan i monetarna politika ponovo dobija na značaju. Iz navedenog dolazi se i do zaključka, da ako je tražnja za novcem stabilna veličina tokom vremena, onda je moguće da se upravljanjem ponudom novca utiče na nivo privredne aktivnosti u kratkom roku i na nivo inflacije u dugom roku.

- Prema monetaristima ponuda novca u privredi ima egzogeni karakter, odnosno određena je politikom centralne banke, a uzročnost ide od novca ka nominalnom dohotku tj. od novca ka nivou inflacije. Sledi da je kako ističu monetaristi inflacija uvek i svuda monetarni fenomen i posledica prekomerne novčane ekspanzije. Stav „*Inflacija je uvek i svuda monetarni fenomen*“ koji opisuje suštinu monetarizma je misao nobelovca Džeјmsa Tobina (*James Tobin*) koji je inače sebe smatrao kejnzijancom (zastupao je i razvijao ideje Kejnzijanske ekonomije).
- Monetaristi smatraju da između ponude novca i nominalnog dohotka postoji stabilan odnos. Rast ponude novca za 6-9 meseci prethodi rastu nominalnog dohotka, dok rastu stope inflacije prethodi 12-18 meseci. Smatra se da novac kratkoročno deluje na društveni proizvod, a dugoročno deluje na cene. Monetaristi prave razliku između kratkog i dugog roka, ističući svoju dihotomiju da je novac u kratkom roku neneutralan, a u dugom roku neutralan, odnosno preciznije utiče samo na apsolutni nivo cena.

Fridman je u funkciji tražnje za novcem, kao i u brojnim istraživanjima i radovima isticao međuzavisnost koja postoji između ponude novca na jednoj strani i dohotka i nivoa cena na drugoj strani. On je kako je već navedeno smatrao da ponuda novca ima egzogeni karakter i pod kontrolom je centralne banke. Isticao je da je tražnja za novcem stabilna veličina, pa se stoga putem ponude novca može uticati na nivo privredne aktivnosti i stopu inflacije. Fridman je razvio i model koji određuje optimalnu količinu novca koju pojedinci ili firme treba da drže, da bi minimizirali troškove od tog oblika aktive. U navedenom modelu novac se posmatra kao rezerva kupovne moći, a najvažnija uloga novca je da odvoji kupovinu od prodaje. Takođe u modelu se pretpostavlja da je pojedinac racionalan i da ne pravi sistemske greške, a nominalne veličine zavise od ponude novca, dok realne veličine određuju tražnju za novcem.

- Monetaristi u ekonomsku teoriju unose i koncept adaptivnih inflacionih očekivanja. Ovaj koncept ugrađuju u funkciju tražnje za novcem, funkciju potrošnje i Filipsovu krivu. Adaptivna očekivanja dovode do različitog ponašanja ekonomskih subjekata u kratkom i dugom roku. U kratkom roku moguć je efekat „novčane iluzije“ i aktivističke ekonomske politike.
- U teoriju Filipsove krive monetaristi uvode pojam prirodne stope nezaposlenosti (NRU) koja označava dugoročnu ravnotežu na tržištu rada u uslovima nesavršene konkurencije.
- Monetarizam u ekonomskoj politici daje prednost pravilima, a ne diskreciji. Smatra se da je državna intervencija neefikasna, jer dovodi do istiskivanja privatnog sektora,

inflacije i neefikasne alokacije resursa. Zato monetaristi prednost daju monetarnoj politici upravljanja ponudom novca na osnovu dugoročne konstantne stope monetarnog rasta. Kao dokaz važnosti novca i moći monetarne politike monetaristi navode primer Velike depresije, koja je po njima nastala kao posledica pogrešnog upravljanja ponudom novca.

- Neophodno je dugoročno smanjenje uloge države, porast konkurentnosti tržišta (u prvom redu tržišta radne snage), smanjenje budžetskih izdataka i poreskih opterećenja, porast profitne motivacije u korist privatnog sektora, i smanjenje socijalnih izdataka.³

Pored navedenih, osnovnih ideja monetarističke teorije posebnu pažnju treba posvetiti već pomenutim pojmovima, Fridmanovom permanentnom dohotku i Filipsovoj krivi u monetarizmu, kao značajnim osobenostima monetarističke teorije.

Fridmanov permanentni dohodak

Fridman je pojam permanentnog dohotka objasnio u radu o preformulaciji kvantitativne teorije novca, iako je teoriju permanentnog dohotka lansirao nešto kasnije (1957.) u članku *A Theory of the Consumption Function*. Uvođenje koncepta permanentnog dohotka, kao i nova definicija potrošne funkcije zadali su veliki udar kejnzijizmu.

Po Fridmanu, ljudi troše prema dohotku Y_m koji je zbir dva dela:

$$Y_m = Y_t + Y_p$$

Y_t – tekućeg dohotka koji su zaista primili, i

Y_p – permanentnog dohotka koji su primali u prethodnih nekoliko godina, uz pridavanje određenog pondera tim ranije primljenim dohotcima.

Permanentni dohodak Y_p je ponderisani prosek (λ) dohodaka koji su primali u prethodnih nekoliko godina:

$$Y_{p(t)} = \lambda Y_{m(t)} + (1 - \lambda) Y_{p(t-1)}$$

Potrošnja je funkcija samo permanentnog dohotka Y_p : $C = kY_p$.

Fridmanov multiplikator dohotka $m = 1/(1 - b\lambda)$ je manji od kejnzijanskog multiplikatora $m = 1/(1 - b)$, gde je b granična sklonost potrošnji.

Fridman je utvrđivao korelaciju sadašnja potrošnja prošli dohodak i utvrdio da se potrošnja ravna prema permanentnom dohotku kao proseku dohodaka u 2,5 do 3 godine, gde se najveći ponder (0,33) pridaje tekućem dohotku.⁴

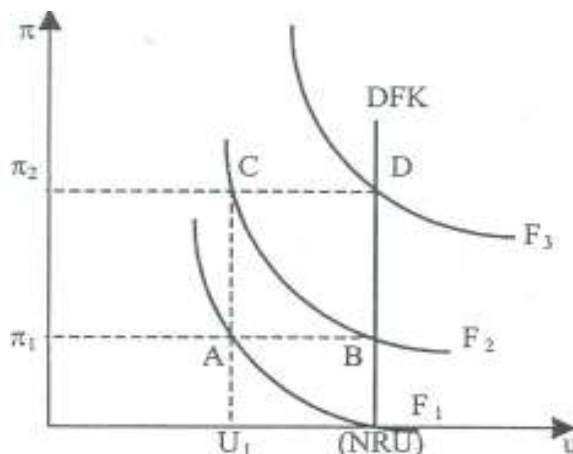
³ Jakšić M., Dimitrijević B., Fabris N. i Prašćević A., 2001., Savremena makroekonomska misao, Čigoja štampa, Beograd, 58. str.

⁴ Jakšić M., 2008, Osnovi makroekonomije, Ekonomski fakultet, Beograd, 61. str.

Filipsova kriva u monetarizmu

Pre nego što se pojavila Fridman – Filipsova hipoteza Filipsova kriva je bila standardni analitički instrument ekonomske politike, i vlada je mogla da trguje između poželjnog nivoa inflacije i nezaposlenosti. Fridman i Filips su 1967. godine nezavisno jedan od drugog, modifikovali do tada standardnu Filipsovu krivu. Ova modifikovana Filipsova kriva imala je tri nova obeležja:

1. uvedena su inflaciona očekivanja po adaptivnoj šemi,
2. uveden je koncept prirodne stope nezaposlenosti (NRU)
3. pošlo se od realnih, a ne od nominalnih nadnica.

Slika 1. – Fridman–Filipsov koncept Filipsove krive i adaptivna očekivanja⁵

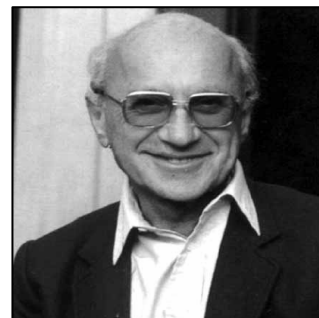
Na grafiku na x-osi se nalazi stopa nezaposlenosti, a na y-osi stopa inflacije. Privredni subjekti se ravnaju prema realnim nadnicama, ali se javlja problem pogrešne percepcije u kratkom roku zbog adaptivnih inflacionih očekivanja. Početna ravnoteža je kada je $u = u^*$ (u – stvarna stopa nezaposlenosti; u^* – prirodna stopa nezaposlenosti) i tada je $\pi = \pi^e = 0$ (π – stvarna inflacija; π^e – očekivana inflacija). Pokušavanje da se instrumentima monetarne politike snizi nezaposlenost ispod NRU, uzrokuje rast inflacije. Dolazi do „novčane iluzije“, jer radnici privremeno podcenjuju inflaciju i nude veću količinu rada misleći da je došlo do rasta realnih najamnina. Poslodavci shvataju da su realne nadnice pale i potražuju veću količinu rada. Na grafiku u tački A je prikazana prva privremena ravnoteža kada radnici uočavaju da su prevareni, vrše reviziju realnih nadnica, prouzrokuju pad tražnje za radnom snagom i vraćanje u tačku stabilne ravnoteže B, odnosno na nivo NRU. Sada je $\pi_1 = \pi^e$ jer se aktiviraju inflaciona očekivanja i kreće se sa višeg nivoa inflacije. Kada bi postupak bio ponovljen prelazili bismo na tačke C i D, i na Filipsove krive F2 i F3 sa sve višim i višim nivoima inflacije.

⁵ Jakšić M., Dimitrijević B., Fabris N. i Prašćević A., 2001., Savremena makroekonomska misao, Čigoja štampa, Beograd, 71. str.

2.2. Značajniji predstavnici monetarizma

2.2.1. Milton Fridman

Kao rodonačelnik monetarističke škole, **Milton Fridman** (31. jul 1912.–16. novembar 2006.) zauzima posebno mesto u ovom radu. Fridmanov životni put liči na modernu bajku: to je istorija useljeničkog deteta koja može da se dogodi samo u Americi (SAD). Njegovi roditelji, inače Jevreji, doselili su se 1902. godine u SAD iz šumovitih Karpata, ali mu je otac ubrzo preminuo. Majka mu je radila kao švalja u jednoj maloj tekstilnoj fabrici. Novčana oskudica bila je deo svakodnevnice, ali obdareni Milton je morao da studira. On je to i uspeo uz pomoć stipendija, povremenog zapošljavanja i uz mnogo truda. I Roza, njegova supruga, iz iste postojbine, doselila se u Ameriku sa svojim roditeljima. Upoznali su se za vreme studija u Čikagu 1932. godine. U svojim memoarima (*Two lucky people, Rose and Milton Friedman*, 1998) oni opisuju život ovog neobičnog para ekonomista.

Uz Kejnso, Fridman je nesumnjivo najznačajniji i najuticajniji makroekonomista 20. veka. Tokom 30-ih godina Fridman je magistrirao u Čikagu i bavio se empirijskim istraživanjima u Nacionalnom birou za ekonomska istraživanja. Za vreme rata, radio je u Ministarstvu finansija, a zatim u okviru Maršalovog plana u Parizu. Na Univerzitet u Čikagu se vratio 1946. i doktorirao sa radom *Revenue from Professional Practising*. Profesor ekonomije postao je 1948. sa 36 godina i te godine je objavio rad *A Monetary and Fiscal Framework for Economic Stability* koji predstavlja značajan otklon u odnosu na kejnzijansku ekonomiju. Ipak najznačajniji napad na Kejnzijizam, kao i postavljanje osnova nove škole izveo je sa člankom *The Quantity Theory of Money: A Restatement*. U ovom članku osporava se Kejnsov koncept preferencije likvidnosti i uvodi stabilna funkcija tražnje za novcem. Godine 1957. u radu *A Theory of the Consumption Function* uvodi koncept permanentnog dohotka i napušta kejnzijanska funkcija potrošnje. Najznačajnije Fridmanovo delo, pojavilo se 1963. godine u saradnji sa Anom Švarc - *A Monetary History of the United States, 1867-1960*. Još jedan veliki napad na Kejnzijizam usledio je 1967. kada je Fridman postao predsednik Američke ekonomske asocijacije. Tada je objavio čuveni rad *The Role of Monetary Policy* u kome je osporio kejnzijanski koncept dugoročne Filipsove krive. U tom radu uvodi koncept prirodne stope nezaposlenosti (NRU). Svojim predavanjem 1970. godine na Londonskom univerzitetu *The Counter – Revolution in Monetary Theory* i formalno ističe poziciju monetarizma u odnosu na kejnzijizam, čime počinje period intelektualne dominacije monetarizma. Nobelovu nagradu za ekonomiju dobija 1976. godine i ta činjenica predstavlja završno priznanje Fridmanu i monetarističkoj školi. Nobelov komitet je u obrazloženju naveo: nagrada se dodeljuje za doprinos monetarističkoj teoriji i stabilizacionoj ekonomskoj politici.

Kao zastupnik ideje ljudske slobode i slobode ekonomske aktivnosti 1962. godine objavljuje delo *Capitalism and Freedom*. Osnovna načela za koja se zalagao tokom čitavog svog intelektualnog i praktičnog rada mogu se sažeti u sledeće:

1. Vlada treba da bude ograničena; njena uloga mora da se svede na zaštitu unutrašnje i spoljašnje bezbednosti, zaštitu zakona, ugovora privatne svojine i konkurentskog tržišta;
2. Moć vlade treba da bude disperizovana i decentralizovana jer iskustvo pokazuje da vlada koja ima preveliku moć može da čini loša, a ne samo dobra dela;
3. Ekonomske slobode, konkurentsko tržište i privatna svojina su preduslovi političke slobode;
4. Smitova (*Adam Smith*) „nevidljiva ruka“ efikasnija je od državne intervencije; država treba da promoviše privatni interes i individualne vrednosti i preferencije.

5. Prekomerna državna intervencija, prenaplaćena fiskalna politika, i značajna socijalna pomoć siromašnima, kontaproductivni su, jer slabe privatnu inicijativu i dovode do neoptimalne alokacije ograničenih resursa.

Privatni sektor je po prirodi stabilan, a vlada treba da kontroliše ponudu novca i da se u ekonomskoj politici opredeli za čvrsta pravila.⁶

U svojim poznim godinama Fridman je napisao seriju radova o borbi protiv inflacije i ulozi stabilizujuće monetarne politike. Kao advokat tržišne privrede Fridman je bio savetnik Čilea, kao najuspešnije južnoameričke zemlje, kao i Izraela. Njegove knjige su imale jak uticaj na ekonomiste u Istočnoj Evropi i u Rusiji. Jedan od njegovih duhovnih učenika je i poljski ministar finansija Lešek Balcerovič (Leszek Balcerowisz), poznat kao „varšavski Milton Fridman“. On je ranih devedesetih godina otvorio Poljsku za tržište.

REKLI SU O FRIDMANU	
U svojoj „Istoriji ekonomije“ Džon Galbrajt (<i>John Kenneth Galbrath</i>) naziva liberalnog ekonomskog naučnika Milтона Fridmana „najuticajnijim ekonomistom druge polovine 20. veka“. Era Džona Majnarda Kejnsova ustupila je mesto Fridmanovoj eri, smatra Galbrajt i sam kejnzijanac i kritičar novog liberalizma.	Njegov kolega Pol Samjuelson (<i>Paul Samuelson</i>), inače kejnzijanac, je rekao, da je Fridman čovek koji fregatom napada bojni brod. Tako se danas Fridman gotovo uspeo na komandni most.
FRIDMANOVI CITATI	
➤ "Nema besplatnog ručka." ➤ "Inflacija je jedna forma oporezivanja koja može biti uvedena bez zakona." ➤ "Državno rešenje nekog problema obično je loše koliko i sam problem." ➤ "Socijalna odgovornost biznisa je da povećava svoj profit." ➤ "Ako posmatramo prohibiciju droge sa čisto ekonomske tačke gledišta, uloga vlade je da štiti narko kartele."	

⁶ Jakšić M., Dimitrijević B., Fabris N. i Prašćević A., 2001., Savremena makroekonomska misao, Čigoja štampa, Beograd, 53. str.

2.2.2. Ostali predstavnici monetarizma

S obzirom da je monetarizam preformulisao kvantitativnu teoriju novca i nastavio tradiciju Čikaške škole koja je proučavala ovaj problem, postoji duga lista prethodnika monetarizma koji su formulisali ranije verzije kvantitativne teorije novca. Kada je reč o kvantitativnoj teoriji novca, njeni koreni potiču još iz XVI veka, kada su je u doba cenovne revolucije u Evropi, nezavisno jedan od drugog formulisali francuski pisac Bodin i španski teolog Merkado (*Mercado*). Oni su došli do zaključka, da je inflacija posledica priliva plemenitih metala u Evropu, kao i povećanja količine novca u opticaju čime je on izgubio svoju vrednost. Klasičnu definiciju kvantitativne teorije novca postavio je savremenik Adama Smita, D. Hjum (*D. Hume*) u drugoj polovini XVIII veka. Američki ekonomista Irving Fišer (*I. Fisher*) je prvi matematički izrazio ovu teoriju, koja se tako izražena i danas najčešće navodi u ekonomskoj literaturi. Zatim, 1917 godine A. Pigu (*A. Pigou*) daje neoklasičnu varijantu kvantitativne teorije novca u formi tzv. Kembridžke jednačine. Svi navedeni autori mogu se smatrati prethodnicima monetarističke škole.

Usmenu verziju kvantitativne teorije novca na Univerzitetu u Čikagu održavali su *H. Simons, L. Mints, F. Knight i J. Viner*. Milton Fridman je sebi postavio zadatak da usmenu tradiciju Čikaške škole prenese u pisanu formu i prikaže široj stručnoj i političkoj javnosti. Ideje o pozitivizmu i empirizmu, kao i o pravilima u ekonomskoj politici naspram diskrecije, preuzete su kako od njegovih kolega tako i od prethodnika, i čine „tvrdo jezgro“ Čikaške škole.

Fridman je okupio oko sebe na Čikaškom univerzitetu i u Nacionalnom birou za ekonomska istraživanja generaciju mladih i ambicioznih ekonomista koji su prihvatili, a zatim i zastupali monetarističku školu. Među njima treba istaći značajnije predstavnike kao što su: *P. Cagan, A. Schwartz, A. Burns, A. Meltzer, K. Bruner, H. Stein* i drugi.

Uporište monetarista bila je istraživačka ekipa, kao i studije koje su izrađivanje u Sent Luis centralnoj banci (*Sent Louis Federal Reserve Bank*), zatim *B. Sprinkel i J. Meigs* iz banaka iz Čikaga i Nju Jorka, *P. Volker* – bivši guverner Federalnih rezervi SAD, kao i raniji čelnici Svetkse banke i Međunarodnog monetarnog fonda (*Klausen i M. Camdessi*).

Kada je reč o Velikoj Britaniji, uporište monetarističke škole je tokom 60-ih godina postao Univerzitet u Mančesteru, gde su radili *D. Ladler i M. Perkin*. U svojim radovima bavili su se pitanjima značaja novca, borbe protiv inflacije, monetarističke politike i tražnje za novcem.

U novije vreme nastavljači monetarističke škole takođe na Univerzitetu u Čikagu su *G. Becker, G. Stigler, J. Buchenan*, među kojima ima i dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju tokom 90-ih godina.

S obzirom na prirodu ovog rada, detaljnije ću se osvrnuti samo na neke od predstavnika monetarizma, a tu pre svega mislim na direktne saradnike i velike prijatelje Milтона Fridmana, kao što su Ana Švarc, Karl Bruner, Alan Melcer i Džordž Stigler..

2.2.2.1. Ana Švarc (*Anna Schwartz*)

Ana Švarc je rođena 1915. godine. Završila je Barnard Koledž u Njujorku (*Barnard College, New York City*) kada je imala 18 godina, a Master diplomu iz ekonomije dobija na Univerzitetu Kolumbija (*Columbia University*) sa 19. Počinje karijeru kao profesionali ekonomista godinu dana kasnije. 1936. godine udaje se za Isaka Švarca (*Isaac Schwartz*), sa kojim je podigla četvoro dece.

Prvi rad objavljuje 1940. godine u tada, kao i danas vodećem žurnalu *The Review of Economics and Statistics*.

Rad se bavio cenama akcija u Britaniji u periodu od 1811-1850 godine (*British Share Prices, 1811-1850*), a objavila ga je zajedno sa još nekoliko autora.

1941. godine priključila se timu na Nacionalnom birou za ekonomska istraživanja. Započela je rad u kancelariji ove organizacije u Nju Jorku, gde je ostala do današnjih dana.

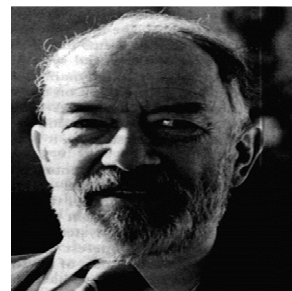
Zajedno sa Arturom Gajerom (*Arthur Gayer*) i Voltom Rostovom (*Walt Whitman Rostow*), napisala je kapitalno delo *Rast i fluktuacije bitranske ekonomije, 1790-1850: Istorijska, statistička i teorijska studija britanskog ekonomskog razvoja (Growth and Fluctuations in the British Economy, 1790 – 1850: An Historical, Statistical, and Theoretical Study of Britain's Economic Development)*. Delo je izdato 1953. godine, jer je rat odložio njegovu publikaciju skoro deset godina, a i danas je veoma cenjeno među ekonomistima toga perioda. Knjiga je reizdata 1975. godine.

Zajedno sa Miltonom Fridmanom objavila je delo *Monetarna istorija SAD, 1867-1963*, gde su izneli hipotezu da su promene u monetarnoj politici imale veliki uticaj na ekonomiju. Preciznije, najveću krivicu za Veliku depresiju su pripisali Federalnim rezervama. Pored ovog dela, Fridman je imao veliki uticaj i udeo u njenim kasnijim radovima kao što su *Novac i poslovni ciklusi (Money and Business Cycles)*, *Monetarna statistika SAD (Monetary Statistics of the United States)*, *Monetasrni trendovi u SAD i Velikoj Britaniji: Njihov uticaj na uvoz, cene i kamatne stope, 1867-1975 (Monetary Trends in the United States and the United Kingdom: Their Relation to Income, Prices, and Interest Rates, 1867 – 1975)*.

U svom radu bavila se još i pitanjima međunarodnog prenosa inflacije i poslovnim ciklusima, uloge vlade u monetarnoj politici, ponašanja kamatnih stopa, deflacije i monetarnim standardima.

2.2.2.2 Karl Bruner (*Karl Brunner*)

Karl Bruner je rođen 16. februara 1916. godine u Švajcarkoj. Njegov otac je bio profesor astronomije na Švajcarskom insitutu za tehnologiju. Karl je verovao da je intelektualno interesovanje i sposobnosti nasledio od svoga oca. Njegova majka je poreklom iz seljačke porodice, a Karl je smatrao da je od nje nasledio odlučnost i upornost. Sebe je opisivao kao prosečnog učenika u srednjoj školi. Nakon srednje škole, počeo je da studira istoriju, da bi se ubrzo prebacio na ekonomiju.

Doktorsku tezu *Istraživanje Anglosaksonske teorije međunarodne trgovine (Investigations in the Anglo-Saxon theory of International Trade)* odbranio je na Univerzitetu u Cirihiu. Iako je želeo akademsku karijeru, nakon rata za to je bilo jako malo prilika, pa svoj radni vek započinje u Švajcarskoj nacionalnoj banci. Takođe je bio zaposlen u istraživačkom institutu u Sent Galenu. Iako je sa instituta otpušten 1948. zbog kritike kvaliteta njegovog rada, institut mu dodeljuje počasnu diplomu 35 godina kasnije.

1943. godine dolazi u SAD. Posle jednog semestra na Harvardu, prelazi na Univerzitet u Čikagu. Godine provedene u Čikagu, bile su prekratnica u njegovom životu. U Čikagu je sarađivao sa Miltonom Fridmanom, F. Najtom i drugim ekonomistima koji su imali velikog uticaja na njega. Njegova sfera interesovanja u ekonomiji bili su priroda procesa ponude novca i filozofija nauke i logike. Umro je 9. maja 1989. godine.

2.2.2.3. Alan Melcer (*Allan Meltzer*)

Alan Melcer je rođen 1928. godine. Radi kao profesor Političke ekonomije na Karnegi Melon Univerzitetu u Pitsburgu (*Carnegie Mellon University's Tepper School of Business in Pittsburgh, Pennsylvania*). Autor je velikog broja radova i knjiga o monetarnoj politici i Federalnim Rezervama. Smatra se jednim od

vodećih svetskih eksperata kada je reč o razvoju i primeni monetarne politike. Bio je veliki prijatelj i objavio je veliki broj radova zajedno sa Karlom Brunerom.

2.2.2.4. Džordž Stigler (*George Joseph Stigler*)

Džordž Stigler je rođen 1911. godine u Sjetlu, a umro je 1991. godine u Čikagu. Dobitnik je Nobelove nagrade za ekonomiju 1982. godine. Bio je vodeći profesor na Univerzitetu u Čikagu, zajedno sa svojim bliskim prijateljem Miltonom Fridmanom.

Dok je radio u Čikagu, bio je pod velikim uticajem Frenka Najta, koji mu je bio mentor za doktorsku disertaciju. Doktorirao je na Univerzitetu u Čikagu 1938. godine. Milton Fridman, sa kojim je bio prijatelj skoro 60 godina, ga je posebo hvalio s obzirom da je samo 3 ili 4 studenta kojima je mentor bio Najt završilo doktorsku disertaciju, za 28 godina njegovog rada u Čikagu. Jakob Viner i Henri Simons su takođe imali veliki uticaj na razvoj njegove ekonomske misli.

Poznat je po razvoju Ekonomske teorije regulacije, koja govori o tome da će interesne grupe i drugi politički učesnici iskoristiti moć vlade kako bi oblikovali regulaciju na način koji njima odgovara. Takođe se bavio istraživanjima istorije ekonomske misli.

Veći deo rata je proveo na Univerzitetu Kolumbija, gde je i kasnije radio od 1947-1958. godine.

Dobitnik je Nobelove nagrade za ekonomiju za svoje studije o industrijskoj strukturi, funkcionisanju tržišta i uzrocima i efektima javne regulacije. Takođe je i dobitnik Nacionalne medalje za nauku 1987. godine.

„Svi veliki ekonomisti su visoki. Postoje samo dva izuzetka Džon Kenet Galbrajt i Milton Fridman“ – Džordž Stigler

(S leva na desno: Džordž Stigler, Milton Fridman, Džon Kenet Galbrajt)

Na slici je prikazana šaljiva montaža Stiglerovog citata (kreator fotografije je Mark Skousen). Fridmanu se slika toliko dopala da je poslao svim svojim prijateljima, samo nekoliko nedelja pre nego što je preminuo.

3. Zaključak

Monetaristi su odgovarali na brojne primedbe pretežno kejnzijanske škole. Fridman je, ali i svi drugi monetaristi, u svojim knjigama, radovima, člancima, predavanjima i drugim javnim nastupima vodio iscrpljujuću polemiku sa svojim teorijskim oponentima. Monetaristi su bili veoma uporni i homogeni u toj borbi. Neke od najznačajnijih ideja prezentovane su u ovom radu. Monetaristička kontrarevolucija odnela je prevagu kako u akademskim krugovima, tako i u ekonomskoj politici tokom 70-ih godina. U novije vreme na teorijskom planu monetarizam je zamenila Nova klasična makroekonomija koja se u mnogim načelima razlikuje od monetarizma. Ali sa druge strane, liberalna načela ekonomske politike i danas dominiraju kod kreatora i realizatora te politike bez obzira da li je reč o partijama leve ili desne orijentacije. Kada je reč i o našoj zemlji, skoro svakodnevno možemo uočiti mere države koje se po svojoj prirodi mogu svesti pod kako s jedne strane kejnzijanske, tako sa druge strane monetarističke - naročito kada je reč o politici Narodne banke. U svakom slučaju, na samom kraju ovog rada nesumnjivo možemo ponovo konstatovati da je monetarizam, uz kejnzijanizam i novu klasičnu makroekonomiju, obeležio 20. vek kada je reč o makroekonomskoj teoriji, a nasleđe koje nam je ostavljeno će svakako imati značaja i u budućnosti.